

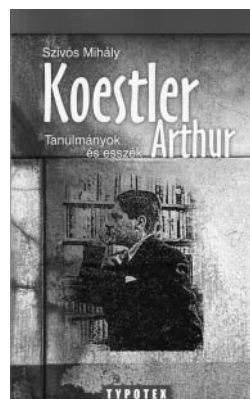
POLÁNYI MIHÁLY ÉS KOESTLER ARTHUR – ISMÉT

HIDEKGUTI BÉLA

Melbourne
bhidegk@hotmail.com

SZÍVÓS MIHÁLY:

KOESTLER ARTHUR. TANULMÁNYOK ÉS ESSZÉK
BUDAPEST: TYPOTEX, 2006. 384 OLDAL

ABSTRACT

Hidegkuti, in general, commends the book by Szívós then discusses the part about the connections between Koestler and Michael Polanyi. The review writer finds that it was beneficial not to make qualitative comparisons between the two great minds but to concentrate – as Szívós did – on their cooperation. This has been successful except the unfortunate lack of discussion in their jointly founding and working together in the Congress for Cultural Freedom. The review writer thinks that the Szívós book gives undue credence to charges of plagiarism by Koestler, initiated by Cesarani.

Annak ellenére, hogy Szívós Mihály kötetének csupán azon részével kívánok foglalkozni, amely a Koestler Arthur és Polányi Mihály közötti kapcsolatot taglalja, helyénvalónak látom, hogy már az elején leírjam: Szívós kitűnő, alapos munkát végzett. Az Open Society Institute jóvoltából két éven át tartó kutatásra nyílt lehetőség. Ez idő alatt a University of Edinburgh könyvtárában fellelhető Koestler hagyatékot is tanulmányozhatta. Könyve alapján elmondható, hogy Szívós a támogatást nagy szakértelemmel használta fel.

A két nagy elme, Koestler és Polányi közötti kapcsolatról és együttműködésről e sorok írója korábban már beszámolt (*Polanyiana* 1995/4 (4)). Szívós kötetének ide vonatkozó része dicséretesen hozzáértő és részletes tárgyalása ennek a témakörnek. A Koestler-Polányi együttműködésről egy beszélgetés is lezajlott 2007 májusában, amelyen e sorok írója – lévén a messzi Ausztrália lakója – nem tudott részt venni.

Szívós helyesen világít rá, hogy Koestler nem volt laboratóriumi kutató, míg Polányi az volt – legalábbis fizikokémiai kutatásai idején, és tegyük hozzá: elismert felfedezések fűződnek a nevéhez. Szívós megemlíti, hogy Koestler a tudomány valamint a tudományelmélet terén kifejtett munkásságára és szerepére ekképpen tekintett: katalizátornak képzelem magam – mondta. Koestler találó ön-definícióját kiegészíthetjük W. H. Thorpe 1975-ben írt jellemzésével:

Koestler Arthur tudományos témákról szóló írásai több szempontból egyedülállóak. Maga az a tény, hogy ő maga nem szakember, hanem roppant jól informált laikus, lehetővé teszi számára, hogy régi és új problémákat egyaránt szemügyre vegyen. Adjuk még ehhez különleges történelmi erudícióját is (csodálatos erre az *Alvajárók*), mely a művészet és a humanitás mélyeibe hatol. Úgy tűnik, hogy mindent elolvasott és majdnem mindig sikerült a lényegét kivonnia azokból a problémákból, irányzatokból, argumentumokból, melyekhez csak hozzányúlt. Ne feledkezzünk el továbbá kiváló tehetségéről, mint regényíró és az emberi kedély tanulmányozója, és arról, hogy mindenben, amit ír, megtalálja a *le mot just*-ot, s így végeredményképpen azt kapjuk, hogy minden írása az élettől sziporkázik. Ha egy-egy tudós néha nem is ért vele egyet valami apróbb részletben, szerintem nem létezik olyan elme, kiváltképpen akit tudományának történelme és filozófiája igazán érdekel, aki ne nyerne valamit Koestler írásainak az olvasásából.¹

Szívós úgy vélekedik, hogy Koestler ötleteket és elgondolásokat kölcsönzött Polányitól. Polányi özvegye csakugyan plagizálással vádolta Koestlert, de a University of Chicago könyvtárában található Polányi hagyatékban nem találtam erre utaló jelet. Amennyiben előfordultak volna, úgy Polányi előtt nem maradtak volna titokban Koestler „kölcsönzései”. A Polányi özvegyétől származó levél megtalálható Koestler iratai között. Elgondolkodtató, hogy Koestler ahelyett hogy megsemmisítette volna, vajon mi oknál fogva tartotta meg a kérdéses levelet abban az esetben, ha jogos szégyellnivalója lett volna plágium miatt? Ilyen helyzetben szerintem elégette volna.

Polányi Mihály csakugyan számos tekintetben, így a tudományos előképzettség és a vérmérséklet terén is különbözött Koestlertől. A két nagy elme összevetésénél azonban hasznosabb, ha gyümölcsöző együttműködésüket vizsgáljuk. Az olvasó szerencséjére Szívós csakugyan ezt teszi. Öt részben taglalja a Polányi-Koestler kapcsolatot: 1. vizsgálja az általános jellegét, 2. a második világháború éveinek időszakát, 3. a kapcsolatukban 1947 után kezdődő új szakaszt, 4. a kései együttműködésüket, 5. valamint egy epilógus formájában összefoglalja a több évtizeden átívelő barátságukat és együttműködésüket. Mind az öt részben értékes és érdekes részleteket találhat az olvasó.

Koestler és Polányi együttműködése kapcsán rendkívül fontos, hogy szót ejtsünk a tudomány megalapozásának kérdéséről és a tudományfejlődésre vonatkozó elképzeléseikről. Szívós kiválóan ismerteti ezeket a problémákat, valamint Koestler és Polányi szerepét ezekben az igencsak izgalmas vitákban. Ez a könyv nélkülözhetetlen olvasmány lehet mindazok számára, akiket valóban érdekel a tudomány működésének szélesebb kontextusba helyezése, és az így felmerülő problémák végiggondolása.

¹ A fenti magyar fordítás a Hidegkuti Béla által szerkesztett *Koestler Emlékkönyvből* való (Szivárvány Könyvek, Chicago, 1985 és Bethlen Gábor Könyvkiadó, 1992)

A tudomány társadalmi beágyazottságának megértése elkerülhetetlen, amikor a hidegháború és a Congress for Cultural Freedom tevékenysége kerül szóba. Koestler és Polányi, mint tudjuk, alapítói voltak ennek a nyugati balosok által agyonszidott szervezetnek.

Egyetlen kritikus megjegyzésem volna mindössze, ami abból fakad, hogy Szívós általam jelentősnek ítélt kötetében mintha elkallódott volna a Congress for Cultural Freedom keretei között kifejtett közös erőfeszítéseik bemutatása, amelyet pedig együttműködésük egyik fontos aspektusának tekintek.

USC
UNIVERSITY OF SOUTHERN
CALIFORNIA

Loker Hydrocarbon
Research Institute

George A. Olah
Nobel Laureate
Professor and Director

Kedves Éva, nagyon köszönöm a Polanyiana legutóbbi számát, amit érdeklődéssel olvastam.

Tulajdonképpen Thomas Kuhn Karl Popper nyomdokain járt. Polányi is nyilván jól ismerte Popper munkáit, hiszen 1934-ben jelent meg németül Popper híres könyve, amit a nyugati világ igazában a 60-as évek angol kiadásából ismert meg. Bár én vegyész vagyok, de azért elég sokat olvastam (és még olvasok), beleértve a tudományfilozófia kérdéseit.

Poppert Kuhn és Feyerabend is támadta, mert ahhoz, hogy Popper falsification-ja alkalmazható legyen, tudnunk kellene a priori, hogy mi az „igaz”. Polányi és Popper (és így indirekte Kuhn) sokban persze ugyanazt mondják. Kuhnt én azonban nem tartom ugyanabban a ligában, mint Poppert. Polányi egyedülálló zseni volt, akire azt hiszem Popper (és nem Kuhn) volt befolyással.

Szívélyes üdvözlettel:

Oláh György

P.S. A mellékelt szerény adomány a Polányi Társaság munkáját talán valamiben tudja segíteni.